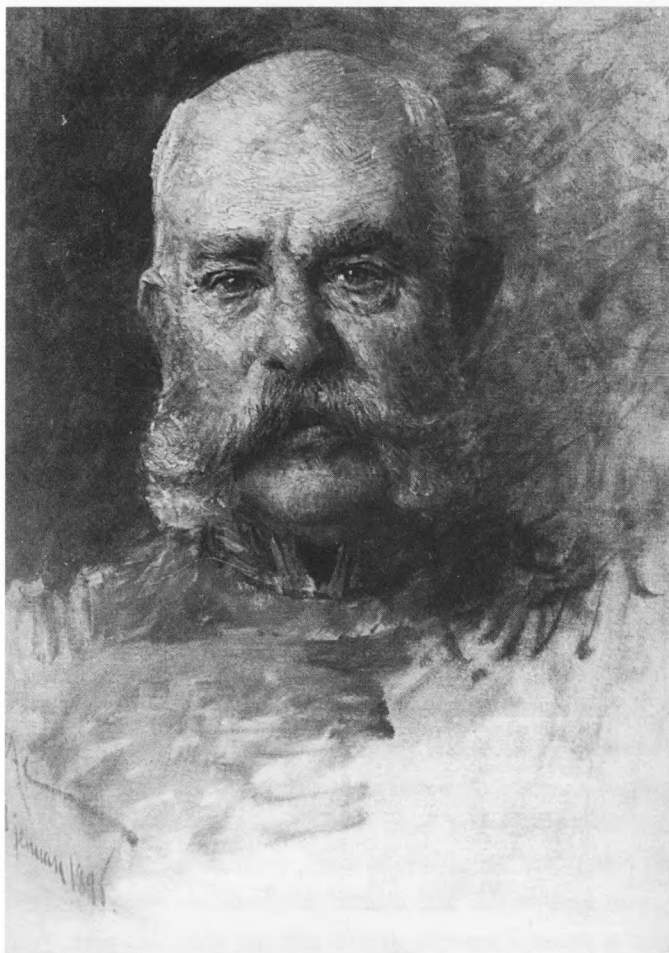

BUKOVČEVA STUDIJA ZA PORTRET CARA FRANJE JOSIPA

Ljiljana Fabricius-Ivšić
Wuppertal
NRW
Njemačka

Bukovčeva skica za portret Franje Josipa
(Portret je raden prema živom modelu)

Posljednja osoba koja je u Hrvatskoj imala studiju za portret cara Franje Josipa I. koju je izradio Vlaho Bukovac, veliki hrvatski slikar s kraja XIX. stoljeća, bila je njegova kći Ivanka Bukovac. Rođena je 1900. godine u Cavtatu kao najmlađe od četvero djece Vlaho Bukovca i Jelice rođ. Pitarević. Uoči Praškog proljeća Ivanka se sa suprugom Anatolijem Javorskim seli iz Praga u Cavtat, gdje je provela i posljednji dio svoga života. Ivanku Bukovac Javorsky upoznala sam u ljeto 1978. godine. Bilo je to vrijeme kada su i Dubrovnik i okolica bili krcati

turistima, a galerija "Vlaho Bukovac" smještena u Bukovčevoj rodnoj kući prava oaza mira. Zahvaljujući toj činjenici, moj suprug i ja danima smo mogli razgledati galeriju (i one dijelove koji su inače nedostupni publici) posvetivši se svakoj slici pojedinačno uz iscrpne komentare Ivanke Bukovac Javorsky. Tih smo dana bili i česti gosti u njenom domu, u kamenoj višekatnici u centru Cavtata, nedaleko od "Galerije Bukovac". Zahvaljujući monografiji dr. Vere Kružić-Uchytel: *Vlaho Bukovac Život i djelo*, s neiscrpnim brojem podataka, opširnom bibliografijom, a i prethodnim poznavanjem originala Vlaho Bukovca, bila sam prilično dobro upoznata s djelom tog slikara. Unatoč tomu neke su mi stvari bile nejasne. Ivanka Bukovac je s mnogo razumijevanja i strpljenja odgovarala na sva pitanja, spremno je pokazala, meni do tada još nepoznate, slike i rekvizite iz majstorova ateljea. Čuvala je puno inventara iz očeva ateljea počevši od pariškog pa do praškog perioda. Jedan od njih je i maleni orijentalni stolić koji se može naći i na njegovim radovima (vidi primjer Vera Kružić-Uchytel: *Vlaho Bukovac*, Matica hrvatska, 1968. str., 31 i str. 257:

Ivanka Bukovac Javorsky, kćerka V. Bukovca, između očeva autoportreta i svoga portreta koji je radio V. Bukovac, Cavtat, kolovoza 1978. godine snimili: Ljiljana Fabricius Ivšić i Klaus Fabricius

723. Bijela robinja

Prag 1909

Pod nazivom Robinjica izlagana 1910. u Zagrebu i 1913. u Beču Muzej 25. maja Beograd).

Međutim, s osobitom je ljubavlju čuvala, gotovo kao svoju tajnu (kazala je da je nikome ne pokazuje!), studiju za portret cara Franje Josipa I., koju je Vlaho Bukovac dogotovio u siječnju 1896. u Beču, a za koju mu je pozirao sam car. Ta je studija stajala na jednom stalku prekrivena tkaninom. Jako se brinula (kao da je slutila da neće više dugo živjeti) komu ostaviti tu studiju i ostale stvari iz očeve (i svoje) ostavštine.

Ova studija nastaje u tzv. zagrebačkom periodu Vlaha Bukovca. Bukovac dolazi u Zagreb 1894. godine kao gotov - internacionalno proslavljeni slikar, s uspjesima u Parizu i Engleskoj.

Cilj mu je obnova likovnog života u Hrvatskoj. Sav hrvatski tisak onoga doba bilježi Bukovčev dolazak kao najznačajniji događaj u kulturnom životu grada. Konačno dobivaju prvoga hrvatskog slikara s europskim renomeom, sa silnom radnom energijom, odličnim organizatorskim sposobnostima punog ideja i upornosti.

U Zagrebu je Vlaho Bukovac predstavljen 1895. godine caru Franji Josipu I. Tom prigodom mu na francuskom jeziku tumači svoj *Zastor*, slikan za Hrvatsko kazalište. Kratko nakon toga Bukovac dobiva narudžbu za carev portret. Budući da Bukovac nije govorio njemački, za vrijeme portretiranja u Beču razgovarali su talijanski (Vlaho Bukovac: *Moj život*, Matica hrvatska, 1992.).

Prilikom prvog radnog termina car je očito očekivao da je Bukovac već napola završio portret. Kod bečkih umjetnika onog doba bio je običaj portretiranja prema fotografiji. Bukovac je međutim slikao prema živom modelu.

“On me na to očajno pogleda, kao da veli sam sebi: Oh nesretniče, u čije si ruke upao!

Prepatio on dosta od svojih domaćih umjetnika, a sad mu još falio ovaj divlji - Croato!” - piše Bukovac u knjizi *Moj život* (str.185), prisjećajući se tog događaja.

Dvoranu za slikanje u Hofburgu sam je izabrao, a na slikanje je došao u fraku i bijelim rukavicama, na veliko čuđenje Franje Josipa I. U Beču boravi dvadeset i dva dana. Kralj mu je pozirao četiri puta po jedan sat.

Vera Kružić Uchytel piše u svojoj monografiji da je ova studija izgubljena. Ona je nije vidjela, a opis daje samo prema crno-bijeloj fotografiji, nema ni navoda veličine ove slike.

446. Studija (po fotografiji) izgubljeni radovi...(očito je uistinu izgubljeno)!

Uspjela psihološka studija

Sign.I.d.koso:Vlaho Bukovac u Beču,18.januara 1896.

Ova studija izrađena u Hofburgu poslužila mu je za izradu portreta za Hrvatski i Dalmatinski Sabor. Lik cara je izrađen po modelima u Zagrebu.

Vera Kružić-Uchytel piše sudeći po fotografiji: “ova mala, psihološki izvanredno uspjela studija, mnogo je bolja od realizacija reprezentativnih portreta. Izložena 1903. u Beču”. Studiju smo, kako sam već kazala, vidjeli kod Ivanke Bukovac ljeti 1978. Izmjerili smo je i fotografirali crno-bijelo i u boji. Format ove studije je dakle: 55 x 45,5 cm. Prema toj studiji - izgleda sada uistinu izgubljenoj - nastale su skice i oficijelni portreti Franje Josipa I.

Citiram prema monografiji Vere Kružić-Uchytel:

432. Skica za portret I 22x16 cm

Zagreb 1896.

433. Skica II 22x16 cm

Zagreb 1896.

434. Franjo Josip I.(I)

u generalskoj uniformi

ulje platno 241 x 138 cm

Beč - Zagreb Povijesni muzej Hrvatske

Varijanta za Hrvatski Sabor-slabija od one za Dalmatinski Sabor (u krunskom ornatu).1896. izložena u Pešti na Milenijskoj izložbi.

435. Franjo Josip II. (II)

ulje platno 180x121 cm

Zagreb 1896.

Vjerojatno u Konzervatorskom Zavodu u Zadru

Izrađena po narudžbi namjesnika Davida. Nastala nakon slike za Hrvatski Sabor.

436. Živio kralj

Zagreb 1896.

Ulje na platnu 300x215 cm

Opatička ulica 10, Zagreb

Pod nazivom “Kralj u Zagrebu” izložena je bila u Pešti (1896.) u Kopenhagenu (1897.) i u Zagrebu (1898.).

466. Franjo Josip I. (III)

Zagreb 1897.

Sign.d.d.:Slavnoj Jugoslavenskoj Akademiji...

Kopija portreta za Dalmatinski Sabor

U dobi od tek četrnaest godina nastao je portret Ivanke Bukovac, gdje ona djeluje već prilično zrelo. Naslov je "Mlada umjetnica". Ocu je bila očito želja da se i Ivanka, kao i njegove ostale kćeri, posveti slikarstvu, kojemu ih je on poučavao.

793. Mlada umjetnica

ulje platno 125x90cm

Prag 1914.

Sign.l.d.Svojoj Ivanki, Vlaho Bukovac, Praha 1914.

Ambasada SFRJ Prag

Taj portret je Ivanka Bukovac donijela sa sobom iz Praga i sada se nalazi u Galeriji Bukovac u Cavtatu. Za uspomenu fotografirali smo Ivanku Bukovac-Javorsky 12. kolovoza 1978. godine pred tim portretom, tada ne sluteći da je to vjerojatno i njena posljednja fotografija.

Ivanka Bukovac-Javorsky umire u Cavtatu 14. studenoga 1978. godine.

Kao da je slutila skorbu smrt, veliku joj je brigu zadavala činjenica kome povjeriti ostavštinu, da se ne razvuče na sve strane.

Umrla je godinu dana prije supruga i svoga nasljednika Anatolija Javorskog. Njega pak nasljeđuje njegov brat koji je živio u SAD-u. Tako je i studija glave Franje Josipa I., sigurno jedan od najboljih Bukovčevih portreta završio izvan granica Hrvatske. Navodno se danas nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama. Vlaho Bukovac je sigurno najplodniji i internacionalno najuspješniji hrvatski umjetnik s kraja XIX. i početka XX. stoljeća. Nakon izložbe u Pragu i u Zagrebu, očito je došlo vrijeme da se konačno ponovno objavi monografija dr. Vere Kružić Uchytel, koja je izašla davne 1968., a rasprodana je već prije dvadeset godina. Novo, aktualizirano izdanje čeka već gotovo deset godina na objavljivanje!

Francusko, njemačko, englesko ili talijansko izdanje sigurno bi našlo kupce u inozemstvu i potaknulo možda mlade ljude da rade na temi: Vlaho Bukovac - to više što se njegova djela nalaze i u Francuskoj i u Engleskoj. Tada se ne bi dogodilo da Vlaho Bukovac, kada već ne može pod svojim pravim imenom ući kroz "glavna" vrata u stranu stručnu literaturu i izložbe, ulazi na "stražnja" i to pod svojim pseudonimom PAUL ANDREZ. Koje li ironije!

*Ivanka Bukovac Javorsky u razgovoru s Ljiljanom Fabricius Ivšić na terasi Bukovčeve rodne kuće Cavtat, kolovoza 1978. godine
snimio: Klaus Fabricius*

*Stolić iz Bukovčeve obiteljske kuće, snimljen na terasi
snimili: Ljiljana Fabricius Ivšić i Klaus Fabricius*